

СТРАТЕГІЧНІ ТА БЕЗПЕКОВІ ПИТАННЯ У КРАЇНАХ ЗАТОКИ ТА БЛИЗЬКОСХІДНОМУ РЕГІОНІ У КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ

Швед В'ячеслав Олександрович,
кандидат історичних наук, доцент

У статті розглянуто комплекс питань, пов'язаних із нинішньою безпековою ситуацією в арабських країнах Перської затоки та Близькосхідного регіону в цілому. Досліджуються історичні витоки сучасної безпекової ситуації на Близькому Сході. Наголос робиться на чиннику ісламської революції 1979 р. в Ірані, внаслідок якої в країні утвердився теократичний режим «велаєт а-факіх». Його головною метою стало досягнення Іраном регіональної гегемонії. Іранська загроза та Ірано-іракська війна 1980–1988 рр., радянська інтервенція в Афганістані стали вирішальними чинниками утворення такої інтеграційної структури, як Рада співробітництва арабських держав Перської затоки (РСАДПЗ) у 1981 р.

Американська воєнна інтервенція в Іраку 2003 р. своїм наслідком мала порушення історичного балансу сил між сунітами та шіїтами, що призвело до посилення впливу Ірану в Близькосхідному регіоні. Після революцій т. зв. «арабської весни» центр напруги в регіоні перемістився до Сирії, яка з часом перетворилася на головний фронт протистояння між двома таборами: з одного боку, режиму Б. Асада, Ірану, Туреччини, Росії, а з іншого – США, Саудівської Аравії та Ізраїлю.

З приходом до влади в США президента Дональда Трампа склалися сприятливі умови для формування єдиного антиіранського фронту, до якого ходять США та їхні найближчі союзники на Близькому Сході – Ізраїль та Саудівська Аравія. Досліджуються головні особливості й цілі нинішньої американської стратегії США щодо Ірану, тенденції боротьби навколо вимог підготовки нової, значно ширшої ядерної угоди з Іраном. Аналізується нинішня позиція Євросоюзу щодо іранського питання, вплив на безпекову ситуацію у Близькосхідному регіоні американсько-європейських розбіжностей у підході до Ірану.

У висновках з огляду на сучасну ситуацію в регіоні Затоки й на Близькому Сході формулюються завдання для України, що стосуються політики національної безпеки нашої держави. Передусім ідеться про переведення відносин України з провідними країнами РСАДЗ на рівень стратегічного партнерства та виваженого економічного співробітництва з Іраном в умовах дії американських санкцій.

Ключові слова: Близький Схід, Затока, Іран, Саудівська Аравія, Ізраїль, Рада співробітництва арабських держав Перської затоки, регіональна безпека.

Shved Viacheslav

**STRATEGIC AND SECURITY QUESTIONS IN GULF COUNTRIES
AND MIDDLE EAST REGION IN CONTEXT OF HISTORIC DEVELOPMENT**

The article researches complex of problems connected with contemporary situation in the Gulf countries and Middle East in general. The author also studies historical roots of the contemporary security situation on the Middle East. An accent is made on the influence of 1979 Islamic revolution in Iran country, known as «welayet a-fakih». It's main aim has as Iran-iraq war in 1980–

1988, the Soviet intervention in Afghanistan became the decisive factors of creation in 1981 of integration structure known as Arab Gulf Cooperation Council (GCC).

American military intervention in Iraq in 2003 had its consequence the violation of historic balance of forces between the shia and the sunni followers that lead to the strengthening of Iranian influence in the Middle East region. After the revolutions of «Arab Spring» centre of tension moved to Syria that gradually transformed in the main front of confrontation between the two camps: regime of B. Assad, Iran, Turkey, Russia on the side, and USA, Saudi Arabia and Israel – on the other side.

Coming to power in the USA of President Donald Trump created favourable conditions for the forming of single anti-Iran front, consisting of the USA and their closest allies on the Middle East – Israel and Saudi Arabia. The author also studied main particularities and aims of contemporary American strategy concerning Iran? Tendencies of struggle around demands of preparation of a new, wider nuclear threat with Iran. The author analyses contemporary positions of European Union towards the Iran problem, influence of the American-European differences with regard Iran on the security situation in Middle East region.

The conclusions formulate tasks for Ukraine concerning the policy of national security of our country, taking into account the current situation in the Gulf region and the Middle East. First of all, it dwells on transfer of the Ukrainian relation with the leading countries of the Gulf Cooperation Council to the level of strategic partnership as well as balanced economic cooperation with Iran in the conditions of acting American sanctions.

Keywords: Middle East, the Gulf, Iran, Saudi Arabia, Israel, Arab Gulf cooperation council, regional security.

Постановка проблеми. Регіон Близького Сходу продовжує залишатись у центрі напруженого протиборства між кількома глобальними та регіональними центрами сили – США, Євросоюзом, Іраном, Росією, Ізраїлем, Саудівською Аравією, Туреччиною. У Доповіді Мюнхенської безпекової конференції 2018 р. зазначалося, що 8 із 10 найбільш смертельно небезпечних конфліктів у світі сьогодні відбуваються в регіоні Ширшого Близького Сходу [1, с. 40]. З урахуванням значення й ролі Близькосхідного регіону у світовій енергетиці, його місця як хабу головних транспортних артерій між Європою, Азією та Африкою, геостратегічного розташування Близький Схід є одним із ключових нервів світової політики, відтак країни регіону серйозно впливають на стан глобальної та регіональної безпеки.

Безпекова ситуація на Близькому Сході безпосередньо пов'язана з національною безпекою України, яка разом із близькосхідними країнами входить до Середземноморсько-Чорноморсько-Каспійського ареалу. Ця теза особливо актуалізувалася після початку російської агресії проти України в 2014 р., коли Росія анексувала АР Крим та окупувала значну частину території Донецької і Луганської областей. Перебіг безпекової ситуації у Близькосхідному регіоні, де

турбулентність останнім часом не лише не зменшилась, а навпаки, неухильно зростає, має значний вплив на організацію Українською державою оптимального формату протидії агресії, забезпечення її територіальної цілісності й соборності.

Аналіз наукових джерел. В історіографії теми, яка досліджується, можна виокремити кілька груп джерел. До першої групи належать праці українських науковців, які дослідили історичні витоки нинішньої безпекової ситуації у Близькосхідному регіоні та в районі Затоки, проаналізували стан безпекової ситуації в регіоні наприкінці першого десятиліття XXI ст., основні напрями співпраці України з країнами Близького Сходу та Затоки. Серед таких праць на увагу заслуговують: дисертаційне дослідження О.А. Коппель [2], колективна монографія відомих українських учених, підготовлена 2008 р. в Національному інституті проблем міжнародної безпеки [3], аналітична доповідь працівників Регіонального філіалу Національного інституту стратегічних досліджень у м. Одесі [4], монографія Ж.Б. Ігошоної [5] та ін.

Другу групу джерел представляють праці дослідників із США та європейських країн, передусім Л. Берхардта [6], Е. Кордестана [7], Дж. Джеф-

рі [8], С. Генденсона [9], Е. Трейджера [10], Кр. Ільришена [11], К. Янг [12] та ін.

І, нарешті, до третьої групи джерел належать наукові праці арабських дослідників, багато із яких працюють у західних наукових центрах, зокрема Х. Ібіш [13], М. Муазер [14], М. Вахба [15] та ін.

Утім варто зауважити, що, незважаючи на наукові розвідки згаданих вище та інших учених, надзвичайний динамізм і поява нових аспектів у питаннях безпекової та геостратегічної ситуації на Близькому Сході та в регіоні Затоки потребує подальшої уваги вітчизняних науковців.

Метою статті є дослідження стану, особливостей та провідних тенденцій сучасної безпекової ситуації в регіоні Перської затоки та в цілому у Близькосхідному регіоні в контексті їхнього історичного становлення.

ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ГОЛОВНИХ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОЇ БЕЗПЕКОВОЇ ТА ГЕОСТРАТЕГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ У БЛИЗЬКОСХІДНОМУ РЕГІОНІ

Сьогодні безпекова ситуація на Близькому Сході та в регіоні Затоки визначається низкою конфліктів і ліній протистояння. Разом із тим існує найбільш непримириме й жорстке протистояння, яке має вирішальний вплив на цілий комплекс геополітичних, геостратегічних, гео-економічних та військово-політичних процесів у Близькосхідному регіоні. Ідеться про саудівсько-іранське протистояння, яке останнім часом складається як протистояння та боротьба між Іраном, з одного боку, і Сполученими Штатами Америки, Ізраїлем, Саудівською Аравією та її союзниками в арабському світі – з іншого. Логікою зазначеного протистояння нині зумовлюються всі найважливіші геополітичні процеси та особливості безпекової ситуації. Також саме завдяки існуванню цієї лінії протистояння відбувається погіршення відносин між арабськими країнами Затоки – Саудівською Аравією, Бахрейном, Об'єднаними Арабськими Еміратами та Катаром [1, с. 40].

Нинішній запеклий конфлікт між Саудівською Аравією та Іраном бере свій початок наприкінці 70-х років минулого століття. Більшість подій, що сталися після його початку, мали неоднозначний вплив не лише на безпекову та геополітичну ситуацію в Близькосхідному ре-

гіоні, а й у всьому світі. Зокрема, у відповідь на серйозні безпекові, військово-політичні та геополітичні виклики, що постали перед арабськими монархіями наприкінці 1970-х років, у 1981 р. створено могутню інтеграційну структуру – Раду співробітництва арабських держав Перської затоки. У 1979 р. в Ірані перемогла антишахська революція, після якої в країні було встановлено необмежений теократичний режим «велаєт а-факіх», його основне завдання визначалося як розповсюдження т. зв. «ісламської революції» в межах усього ісламського світу. Перемога ісламської революції 1979 р. в Ірані та Ірано-іракська війна, що розпочалась у вересні 1980 р., відіграли надзвичайно важливу роль у якнайшвидшому створенні інтеграційного об'єднання арабських монархій, яке швидко почало набирати рис військово-політичного об'єднання [16, с. 72]. Також ці дві події означали початок розповсюдження та зміцнення шийтської версії ісламу в просторі Затоки, що особливо непокоїло такі арабські монархії регіону, як Саудівська Аравія, Бахрейн, Кувейт, які мали в складі свого населення значну кількість шийтів.

Унаслідок американської військової інтервенції в Іраку (березень 2003 р.) та повалення диктаторського режиму Саддама Хусейна баланс сил між шийтитами та сунітами на Близькому Сході змінився. Після того як американські війська доволі поспішно були виведені з Іраку, Іран швидко заповнив вакуум і значно посилив свої позиції в цій країні, узявши фактично під свій контроль уряд Нурі аль-Малікі, який проіснував до серпня 2014 р. У сусідньому Лівані Ірану вдалося створити достатньо могутню проіранську парамілітарну організацію і політичну партію «Хезболла», яка згодом стала однією з найефективніших союзників іранського режиму.

Іран та його союзники в регіоні, починаючи з 2011 р., безпосередньо втрутились у громадянську війну в Сирії з тим, щоб урятувати режим Башара Асада. Разом із Хезболлою та сирійським режимом Б. Асада Іраном була створена військово-політична коаліція, т. зв. «вісь спротиву». Елітні підрозділи іранської армії та Корпусу вартових ісламської революції разом з ліванською організацією «Хезболла» та шийтським ополченням з Іраку й деяких інших країн Близького Сходу фактично окупували Сирію і намагаються «перекроїти» мапу регіону, взяти Сирію під свій контроль і перетворити територію цієї арабської країни на новий плацдарм і новий фронт між Ізраїлем, Хезболлою та Іраном. На території Сирії створюється розгалуже-

на військова інфраструктура, розміщуються іранські військові бази. Сьогодні у Сирії розміщено понад 80 тис. бойовиків шийтської міліції, включно з представниками ліванського угруповання «Хезболла», іракських та інших ополченців. Іран намагається створити т. зв. «безпековий коридор» від Ірану до Лівану через території Сирії та Іраку, що дозволить йому фактично без перешкод транспортувати зброю для угруповання «Хезболла» та зміцнити його вплив у регіоні [17].

ЗАГОСТРЕННЯ ПРОТИБОРСТВА МІЖ ІРАНОМ ТА САУДІВСЬКОЮ АРАВІЄЮ, США, ІЗРАЇЛЕМ – ОСНОВНИЙ ЧИННИК НИНІШНЬОЇ БЕЗПЕКОВОЇ СИТУАЦІЇ НА БЛИЗЬКОМУ СХОДІ

На рубежі 2013–2014 рр. Саудівська Аравія в союзі із Об'єднаними Арабськими Еміратами (ОАЕ) починає переходити в контрнаступ. У липні 2013 р. успішно здійснено переворот у Єгипті, унаслідок чого відсторонено від влади президента Мухаммеда Мурсі – ставленника «Братів-мусульман», який почав схилитись до використання у своїй політиці форм і методів теократичного режиму, запроваджених у Тегерані. Була створена Об'єднана арабська коаліція, яка розпочала військові дії проти проіранських сил у Ємені – хуситів. Також у Саудівській Аравії розпочалося розгортання «революції зверху» через початок здійснення або оновлення масштабних програм глибоких трансформаційних реформ, що стало своєрідною відповіддю на «арабську весну».

Саме в цей час, особливо після приходу до влади нового короля Салмана, у Саудівській Аравії розпочався швидкий перехід влади до нової генерації Дому Саудів – внуків та правнуків засновника саудівської династії. Безперечним лідером цієї групи молодих політиків у Саудівській Аравії, т. зв. «младосаудитів», став нинішній 32-річний наслідний принц Мохаммед бін Салман. Розгортання широких трансформаційних зрушень стало об'єктивною необхідністю, що було зумовлено низкою серйозних чинників, у т. ч. й необхідністю формувати свою мобілізаційну модель у боротьбі з Іраном за гегемонію на Близькому Сході та в регіоні Затоки [18].

Резолюцією Ради Безпеки ООН № 2231 від 20 липня 2015 р. схвалено Спільний всеосяжний план дій, який обмежив ядерну програму Ірану в обмін на часткове зняття з нього санк-

цій. Тодішній президент США Барак Обама вважав зазначену ядерну угоду з Іраном одним із найбільш визначних досягнень своєї восьмирічної президентської каденції. Він сподівався, що угода, по-перше, сприятиме тому, що Іран відмовиться від агресивної риторики та дій відносно своїх сусідів; по-друге, підштовхне арабські країни Затоки до більш активної та узгодженої політики в регіоні, а також здійснення в цих країнах більш системних та глибоких внутрішніх реформ для забезпечення внутрішньополітичної стабільності [19].

Саудівська Аравія та Ізраїль жорстко розкритикували цю ядерну угоду з Іраном, побачивши в ній можливість для іранського режиму не лише не припинити розробку ядерної зброї, а й використовувати фінансові ресурси, що вивільнилися після часткової відміни санкцій, на посилення своїх геополітичних амбіцій у регіоні. У США праве крило Республіканської партії та її очільники (Д. Трамп, Дж. Маккейн, Дж. Болтон, М. Помпео та ін.) також піддали відкритій критиці зазначену ядерну угоду з Іраном.

Прихід до влади у Білому домі президента Д. Трампа створив сприятливі умови для посилення координації дій та співробітництва США, Саудівської Аравії та Ізраїлю на антиіранському ґрунті. У Стратегії національної безпеки Сполучених Штатів Америки, яка була оприлюднена в грудні 2017 р., Іран охарактеризовано як країну – спонсора тероризму, а також джерело регіональної нестабільності, у т. ч. й джихадистської ідеології [20, с. 49].

За сприяння нового американського президента Саудівській Аравії вдалося створити значно ширшу Антитерористичну ісламську коаліцію, до складу якої нині входить близько 40 країн, та зміцнити її позиції. Велику роль у цьому відіграв візит Д. Трампа до Саудівської Аравії у квітні 2017 р. та його участь у спільному арабсько-ісламському саміті, під час якого президент США закликав ісламські країни створити сильну об'єднану регіональну структуру безпеки [21].

Оприлюднення нової Стратегії національної безпеки США, у якій протидія політиці Ірану була охарактеризована як ключова ціль сучасної зовнішньополітичної стратегії США на Близькому Сході, дало поштовх розвитку кількох взаємопов'язаних тенденцій.

По-перше, відбувається помітне зближення на антиіранському ґрунті таких країн, як Саудівська Аравія та Ізраїль.

По-друге, відбувається зближення позицій Ізраїлю та Саудівської Аравії щодо змісту загроз, які надходять з боку Ірану. Якщо в 2015 р. Ізраїль передусім фокусував свою увагу на загрозі від можливостей володіння Іраном ядерною зброєю, а Саудівську Аравію та інші країни Затоки більше турбували проблеми зростання іранської гегемонії та підтримка Іраном неурядових екстремістських угруповань, то нині ставлення обох країн до загроз з боку Ірану практично співпадають [22]. Після 2015 р. Ізраїль усе більше занепокоєний розширенням впливу Ірану в регіоні, особливо після падіння Алеппо у Сирії та значного посилення діяльності проіранського угруповання «Хезболла», що стало регіональним авангардом просування іранських інтересів у Сирії та Лівані. Сьогодні Ізраїль вкрай стурбований створенням та консолідацією коридору на територіях Сирії та Іраку, що контролюється Іраном та його проксі союзниками і дозволяє поєднати активність Хезболли хуситів та іранських військ у Ємені, Бахреїні, Сирії, Іраку та вздовж ізраїльських кордонів [22].

По-третє, на нинішньому етапі Саудівська Аравія та Ізраїль самі надзвичайно активно підштовхують Сполучені Штати до більш жорсткої позиції стосовно Ірану. Достатньо згадати кілька інтерв'ю наслідного принца Саудівської Аравії Мохаммеда бін Салмана на впливових телеканалах та у часописах про те, що Саудівська Аравія не забариться із створенням власної ядерної бомби, якщо Іран спроможеться створити свою [23]. Прем'єр-міністр Ізраїлю 30 квітня 2018 р. повідомив про те, що спецслужба «Моссад» здобула незаперечні факти про те, що Іран протягом кількох років продовжує працювати над ядерною бомбою, що також мало вплив на рішення американського президента вийти із ядерної угоди 2015 р. [24].

Призначення на посади Держсекретаря та радника президента США з питань національної безпеки Майка Помпео та Джона Болтона — двох запеклих «яструбів» у команді Д. Трампа — стало вирішальним кроком у процесі опрацювання нової стратегії США щодо Ірану. Вихід США з ядерної угоди 2015 р., що відбувся 8 травня 2018 р., — один з елементів цієї стратегії, провідною метою якої є зміна режиму в Ірані шляхом жорсткого пресингу [25]. Під час виступу Державного секретаря М. Помпео у Центрі *Heritage Foundation* були сформульовані 12 вимог до Тегерана, які охрестили «вимогою повної капітуляції Ірану» [26]. Ці вимоги стосуються таких дій: припинення програми баліс-

тичних ракет; припинення підтримки екстремістських проіранських угруповань, зокрема таких як Хезболла, ХАМАС, Талібан та ін.; виведення іранських військ та підрозділів проіранських формувань з території Сирії; припинення погроз на адресу Ізраїлю та Саудівської Аравії; забезпечення свободи навігації, особливо в регіоні Затоки; припинення втручання у внутрішні справи Ємену тощо. Усе це в кінцевому підсумку має підштовхнути іранців на відкрити боротьбу з режимом.

Однак вихід президента США Д. Трампа з ядерної угоди 2015 р. призвів до серйозних непорозумінь із Євросоюзом та «європейською трійкою» — Німеччиною, Францією та Великою Британією.

По-перше, Європа вважає, що нинішня ядерна угода з Іраном не має альтернативи [27]. Посутніми аргументами з боку Євросоюзу є те, що зазначена угода є результатом більш ніж десятилітніх комплексних і доволі тяжких переговорів, взаємних компромісів.

По-друге, угода належить усій міжнародній спільноті, вона закріплена рішенням Ради Безпеки ООН. Також, не в останню чергу, Євросоюз захищає свої економічні інтереси, пов'язані зі спробами всебічного розвитку економічних та торговельних зв'язків з Іраном. Тому Євросоюз шукає шляхи збереження цієї угоди з Іраном. Чи спроможні будуть Сполучені Штати Америки знайти порозуміння у зазначеному питанні, продемонструє майбутнє. Великою мірою взаєморозуміння між США та Євросоюзом буде залежати від успіху політики Д. Трампа щодо КНДР, а також того, чи спроможна буде його жорстка позиція принести позитивні результати.

ВИСНОВКИ

Безпекова ситуація в регіоні Перської затоки й на Близькому Сході в цілому нині є однією з найбільш вибухонебезпечних і турбулентних у світі.

В епіцентрі запеклого геополітичного та геостратегічного протистояння є протистояння між США, Ізраїлем, Саудівською Аравією та Іраном. Адміністрація чинного американського президента Д. Трампа взяла курс на надзвичайно жорсткий пресинг іранського режиму. Виходом США із Спільного всеосяжного плану дій 2015 р. започатковано реалізацію нової стратегії

США щодо Ірану, яка спрямована на зміну сучасного іранського режиму.

Особливо небезпечним і загрозовим у визначеному протиборстві є ланцюг Ізраїль – Іран. Воно спроможне у будь-який момент перерости у пряме військове зіткнення з усіма можливими наслідками як для регіональної, так і для глобальної безпеки. Вихід США із ядерної угоди 2015 р. призвів до значних розходжень із позицією Євросоюзу в цьому питанні, що позначається на подальшому розвитку безпекових процесів на Близькому Сході.

Такий перебіг подій украї негативно позначається на національній безпеці України. Адже низка важливих союзників України у боротьбі з російською агресією – США, Ізраїль, Саудівська Аравія, Об'єднані Арабські Емірати – занурені у вир сучасного близькосхідного протистояння. На сьогодні іранський напрям є безумовним пріоритетом для США, що відволікає їхні ресурси від українських питань. Ситуація, що склалася із безпековою ситуацією в регіоні Перської затоки та на Близькому Сході, вимагає від нашої країни належного врахування існуючих у регіоні конфліктних зон зіткнення інтересів провідних регіональних та глобальних центрів сили при розробці й реалізації зовніш-

ньополітичних та безпекових завдань України у близькосхідному напрямку.

Доцільно, на нашу думку, продовжувати всебічно розвивати взаємовигідне співробітництво з такими арабськими країнами Перської затоки, як Саудівська Аравія, Об'єднані Арабські Емірати, Кувейт і Катар у контексті тих завдань, що були визначені під час офіційних та робочих візитів Президента України Петра Порошенка до цих країн протягом 2017–2018 рр. Важливо перевести ці відносини на рівень стратегічного партнерства. Зазначені країни разом із Туреччиною є найбільшими союзниками України в отриманні нею статусу спостерігача в Організації ісламського співробітництва (ОІС), що значно підвищить рівень координації зусиль України з ісламським світом у вирішенні головних стратегічних завдань, які постали нині перед нашою державою.

Також украї важливо, урахувавши вирішальну роль США як союзника України у боротьбі за її територіальну цілісність та протидію російській агресії, можливих провокацій з боку російських спецслужб, не допустити якогось нового скандалу на кшталт «кольчужного», як це було на початку 2000-х років. Особливо це стосується детально вивіреної економічної співпраці з Іраном у умовах посилення американських санкцій.

Список використаних джерел

1. National Security Strategy of the United States of America [Електронний ресурс] / The White House. – 2017. – December. – 68 p. – Режим доступу : <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>
2. Коппель О.А. Проблеми безпеки Перської затоки в 70-ті – 90-ті роки. – К. : Школяр, 1998. – 200 с.
3. Близький Схід: міжнародна безпека, регіональні відносини та перспективи для України : монографія / Рада нац. безпеки і оборони України, Нац. ін-т проблем міжнар. безпеки ; відп. ред. Б.О. Парахонський. – К. : ПЦ «Фоліант», 2008. – 591 с.
4. Стратегія активізації співпраці України з державами Перської затоки : аналіт. доп. / О.О. Волович, Ж.Б. Ігошина, В.В. Макух, А.С. Поспелов, Г.В. Шелест ; за ред. О.О. Воловича. – Одеса : Фенікс, 2011. – 90 с.
5. Ігошина Ж.Б. Трансформація арабських країн у контексті глобалізації : монографія / Ж.Б. Ігошина; Одес. нац. ун-т ім. І.І. Мечникова, Ін-т соц. наук. – Одеса : Фенікс, 2012. – 221 с.
6. Boghardt L. Pl. Charting a New Course on the Gulf Rift [Електронний ресурс] / The Washington Institute for Near East Policy. – 2018. – Apr. 9. – Режим доступу : <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/charting-a-new-course-on-the-gulf-rift>
7. Cordesman A. H. Mission Impossible? Eight White House Requirements Iran Must Meet as Part of a Post-JCPOA Strategy [Електронний ресурс] / Center for Strategic and International Studies. – 2018. – May 9. – Режим доступу : <https://www.csis.org/analysis/mission-impossible-eight-white-house-requirements-iran-must-meet-part-post-jcpoa-strategy>
8. Jeffrey James and Henderson S. Qatar Crisis: Worst Case Scenarios [Електронний ресурс] / The CIPHER Brief. – 2017. – July 6. – Режим доступу : <https://www.thecipherbrief.com/article/middle-east/qatar-crisis-worst-case-scenarios>
9. Henderson S. The Palace Intrigue at the Heart of the Qatar Crisis [Електронний ресурс] / The Washington Institute for Near East Policy. – 2017. – June 30. – Режим доступу : <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/the-palace-intrigue-at-the-heart-of-the-qatar-crisis>

10. Trager E. The Muslim Brotherhood Is the Root of the Qatar Crisis [Електронний ресурс] / The Washington Institute for Near East Policy. — 2017. — July 2. — Режим доступу : <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/the-muslim-brotherhood-is-the-root-of-the-qatar-crisis>
11. Ulrichsen Kr. G. The AGSIW Visious of Change Series. Economic Diversification Plans: Challenges and Prospects for Gulf Policymakers. — The Washington Institute for Near East Policy, 2017. — Sept. 26. — P. 9.
12. Young K. E. Saudi Arabia's Neom: State-Led Growth Meets New Global Capitalism [Електронний ресурс] / The Washington Institute for Near East Policy. — 2017. — October 26. — Режим доступу : <http://www.agsiw.org/saudi-arabias-neom-state-led-growth-meets-new-global-capitalism/>
13. Ibish H. How Trump's National Security Strategy Will be Read in the Gulf [Електронний ресурс] / The Arab Gulf States Institute in Washington. — 2017. — Dec. 19. — Режим доступу : <http://www.agsiw.org/how-trumps-national-security-will-be-read-gulf/>
14. Muaser M. The Second Arab Awakening: And the Battle for Pluralism. — Yale University Press, USA, 2014. — 232 p.
15. Wahba M. M. The Role of the Gulf Arab States in a Transforming Middle East [Електронний ресурс] / The Arab Gulf States Institute in Washington. — 2017. — Sept. 29. — Режим доступу : <http://www.agsiw.org/role-gulf-arab-states-transforming-middle-east/>
16. F. Gregory Gause III. The International Relations of the Persian Gulf. — Cambridge University Press, 2009. — 277 p.
17. Israel-Iran Tension Reaches Unprecedented Level [Електронний ресурс] / VOA News. — 2018. — May 11. — Режим доступу : <https://www.voanews.com/a/israel-iran-tension-reaches-unprecedented-level/4390817.html>
18. The new Saudis. Chaos in the Middle East casts Saudi Arabia at the Arab World's leader. But it must reform faster [Електронний ресурс] // The Economist. — 2015. — May 23. — Режим доступу : <https://www.economist.com/leaders/2015/05/21/the-new-saudis>
19. Ottaway D. Obama's Arab Security Strategy [Електронний ресурс] // Foreign Affairs. — 2015. — May 18. — Режим доступу : <https://www.foreignaffairs.com/articles/persian-gulf/2015-05-18/obamas-arab-security-strategy>
20. National Security Strategy of the United States of America / The White House, Washington, DC. — 2017. — Dec. — 68 p.
21. Riyadh, Washington Agree on Need for «Regional Security Structure» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://eng-archive.aawsat.com/asharq-al-awsat-english/news-middle-east/saudi-arabia/riyadh-washington-agree-strategic-partnership-21st-century>
22. Ibish H. Gulf Leaders Welcome JCPOA Withdrawal but Plan B Remains Unclear [Електронний ресурс] / The Arab Gulf States Institute in Washington. — Режим доступу : <http://www.agsiw.org/gulf-leaders-welcome-jcproa-withdrawal-but-plan-b-remains-unclear/>
23. Alkhereiji M. Saudi Crown Prince Says His Country to Seek Nuclear Bomb if Iran Does [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.middle-east-online.com/en/saudi-crown-prince-says-his-country-seek-nuclear-bomb-if-iran-does>
24. Netanyahu To Adress Country With «Dramatic News About Iran Monday Night» [Електронний ресурс] // The Jerusalem Post. — 2018. — April 30. — Режим доступу : <https://www.jpost.com/Israel-News/Benjamin-Netanyahu/Netanyahu-to-address-country-with-dramatic-news-about-Iran-Monday-night-553120>
25. Regime change in Iran is goal of Trump's sanctions, tough U.S. terms, analysts say [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.washingtontimes.com/news/2018/may/9/iran-regimen-change-seen-goal-trump-sanctions-dema/>
26. Morello C. Pompeo vows U.S., Mideast allies will 'crush' Iranian operatives around the world [Електронний ресурс] // The Washington Post. — 2018. — May 21. — Режим доступу : https://www.washingtonpost.com/world/national-security/pompeo-vows-us-mideast-allies-will-crush-iranian-operatives-around-the-world/2018/05/21/289dc64a-5acb-11e8-8836-a4a123c359ab_story.html?utm_term=.d0d47eec5cdc
27. No alternative to Iran nuclear deal, EU foreign policy chief tells U.S. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://english.alarabiya.net/en/News/middle-east/2018/05/22/-No-alternative-to-Iran-nuclear-deal-EU-foreign-policy-chief-tells-US-.html>

References

1. National Security Strategy of the United States of America. (2017, December). *The White House*. www.whitehouse.gov. Retrieved from <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf> [in English].
2. Koppel, O. A. (1998). *Problemy bezpeky Perskoi zatoky v 70-ti — 90-ti roky [Security problems of Persian Gulf in 70–90 years]*. Kyiv: Shkoliar [in Ukrainian].
3. *Blyzkyi Skhid: mizhnarodna bezpeka, rehionalni vidnosyny ta perspektyny dlia Ukrainy [Middle East: international security, regional relations and perspectives for Ukraine]*. (2008). (B.O. Parahonskyi, Ed.). Kyiv: Foliant [in Ukrainian].
4. Volovich, O.O. (Ed.), Igoshina, Zh.B., & Makyh, V.V. et al. (2011). *Stratehiia aktyvizatsii spivpratsi Ukrainy z derzhavamy Perskoi zatoky [Strategic activation of Ukraine's cooperation with Gul States]*. Odesa: Feniks [in Ukrainian].
5. Igoshina, Zh.B. (2012). *Transformatsia arabskykh krain u konteksti hlobalizatsii [Transformation of Arab states in the context of globalization]*. Odesa: Phenix [in Ukrainian].

6. Boghardt, L.Pl. (2018, Apr. 9). Charting a New Course on the Gulf Rift. *The Washington Institute for Near East Policy*. www.washingtoninstitute.org. Retrieved from <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/charting-a-new-course-on-the-gulf-rift> [in English].
7. Cordesman, A.H. (2018, May. 9). Mission Impossible? Eight White House Requirements Iran Must Meet as Part of a Post-JCPOA Strategy. *Center for Strategic and International Studie*. www.csis.org. Retrieved from <https://www.csis.org/analysis/mission-impossible-eight-white-house-requirements-iran-must-meet-part-post-jcpoa-strategy> [in English].
8. Jeffrey, James, & Henderson, S. (2017, July 6). Qatar Crisis: Worst Case Scenarios. *The CIPHER Brief*. www.thecipherbrief.com. Retrieved from <https://www.thecipherbrief.com/article/middle-east/qatar-crisis-worst-case-scenarios> [in English].
9. Henderson, S. (2017, June 30). The Palace Intrigue at the Heart of the Qatar Crisis. *The Washington Institute for Near East Policy*. www.washingtoninstitute.org. Retrieved from <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/the-palace-intrigue-at-the-heart-of-the-qatar-crisis> [in English].
10. Trager, E. (2017, July 2). The Muslim Brotherhood Is the Root of the Qatar Crisis. *The Washington Institute for Near East Policy*. www.washingtoninstitute.org. Retrieved from <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/the-muslim-brotherhood-is-the-root-of-the-qatar-crisis> [in English].
11. Ulrichsen, Kr. G. (2017, Sept. 26). The AGSIW Visious of Change Series. Economic Diversification Plans: Challenges and Prospects for Gulf Policymakers. *The Arab Gulf States Institution* [in English].
12. Young, K.E. (2017, Oct. 26). Saudi Arabia's Neom: State-Led Growth Meets New Global Capitalism. *The Washington Institute for Near East Policy*. www.agsiw.org. Retrieved from <http://www.agsiw.org/saudi-arabias-neom-state-led-growth-meets-new-global-capitalism/> [in English].
13. Ibish, H. (2017, Dec. 19). How Trump's National Security Strategy Will be Read in the Gulf. *The Arab Gulf States Institute in Washington*. www.agsiw.org. Retrieved from <http://www.agsiw.org/how-trumps-national-security-will-be-read-gulf/> [in English].
14. Muaser, M. (2014). *The Second Arab Awakening: And the Battle for Pluralism*. Yale University Press, USA [in English].
15. Wahba, M. M. (2017, Sept. 29). The Role of the Gulf Arab States in a Transforming Middle East. *The Arab Gulf States Institute in Washington*. www.agsiw.org. Retrieved from <http://www.agsiw.org/role-gulf-arab-states-transforming-middle-east/> [in English].
16. Gause, Gregory F. III. (2009). *The International Relations of the Persian Gulf*. Cambridge University Press [in English].
17. Israel-Iran Tension Reaches Unprecedented Level. (2018, May 11). www.voanews.com. Retrieved from <https://www.voanews.com/a/israel-iran-tension-reaches-unprecedented-level/4390817.html> [in English].
18. The new Saudis. Chaos in the Middle East casts Saudi Arabia at the Arab World's leader. But it must reform faster. (2015, May 21). *The Economist*. www.economist.com. Retrieved from <https://www.economist.com/leaders/2015/05/21/the-new-saudis> [in English].
19. Ottaway, D. (2015, May 18). Obama's Arab Security Strategy. *Foreign Affairs*. www.foreignaffairs.com. Retrieved from <https://www.foreignaffairs.com/articles/persian-gulf/2015-05-18/obamas-arab-security-strategy> [in English].
20. National Security Strategy of the United States of America. (2017, Dec.). Washington, The White House, 68 p. [in English].
21. Riyadh, Washington Agree on Need for "Regional Security Structure" (2017). eng-archive.aawsat.com. Retrieved from <https://eng-archive.aawsat.com/asharq-al-awsat-english/news-middle-east/saudi-arabia/riyadh-washington-agree-strategic-partnership-21st-century> [in English].
22. Ibish, H. Gulf Leaders Welcome JCPOA Withdrawal but Plan B Remains Unclear. *The Arab Gulf States Institute in Washington*. www.agsiw.org. Retrieved from <http://www.agsiw.org/gulf-leaders-welcome-jcpoa-withdrawal-but-plan-b-remains-unclear/> [in English].
23. Alkhereiji, M. Saudi Crown Prince Says His Country to Seek Nuclear Bomb if Iran Does. (n.d.). www.middle-east-online.com. Retrieved from <https://www.middle-east-online.com/en/saudi-crown-prince-says-his-country-seek-nuclear-bomb-if-iran-does> [in English].
24. Netanyahu To Adress Country With "Dramatic News About Iran Monday Night". (2018, Apr. 30). *The Jerusalem Post*. www.jpost.com. Retrieved from <https://www.jpost.com/Israel-News/Benjamin-Netanyahu/Netanyahu-to-address-country-with-dramatic-news-about-iran-monday-night-553120> [in English].
25. Regime change in Iran is goal of Trump's sanctions, tough U.S. terms, analysts say. (2018, May 9). www.washingtontimes.com. Retrieved from <https://www.washingtontimes.com/news/2018/may/9/iran-regimen-change-seen-goal-trump-sanctions-dema/> [in English].
26. Morello, C. (2018, May 21). Pompeo vows U.S., Mideast allies will 'crush' Iranian operatives around the world. *The Washington Post*. www.washingtonpost.com. Retrieved from https://www.washingtonpost.com/world/national-security/pompeo-vows-us-mideast-allies-will-crush-iranian-operatives-around-the-world/2018/05/21/289dc64a-5acb-11e8-8836-a4a123c359ab_story.html?utm_term=.d0d47ecc5cdc [in English].
27. No alternative to Iran nuclear deal, EU foreign policy chief tells US. (2018, May 22). english.alarabiya.net. Retrieved from <https://english.alarabiya.net/en/News/middle-east/2018/05/22/-No-alternative-to-Iran-nuclear-deal-EU-foreign-policy-chief-tells-US-.html> [in English].